

By- og Embedsmandsklassen og Landets Bondebefolkning. Bureaukrater er ham lige forhadte, hvad enten de kommer fra Berlin eller København.

Naturligvis er det vanskeligt at fremhæve Aarsskriftets enkelte Bidrag. Nævnes maa dog Ernst George's store Studie over Vestslesvigs økonomiske og kulturelle Forbindelser med Nederlandene (I. Bd.) og Arkivraad Kochendörffers Oversigter over Hertugdømmernes Arkivvæsen (II. Bd.), de adelige Landretter (III. Bd.) og de ældre Registraturer over Indholdet i Gemeinschaftliches Archiv (IV. Bd.). P. Langendorf giver i sin Disputats om Hans den Yngre (III Bd.) en overskuelig Redegørelse for hans Stilling mellem den kongelige og den gottorpske Linie og hans Kamp med Stænderne. Mindre fyldestgørende er Fremstillingen af Hertugens Godspolitik og Forhold til Bønderne. Wilh. Klüvers Skildring — ligeledes en Disputats — af Franz Hermann Hegewisch (IV. Bd.) har Interesse som Redegørelse for den gammelliberale, engelsk paavirkede Idéretning indenfor den slesvig-holstenske Bevægelse. Værdifuld er Paavisningen af Hegewisch's meget ringe, af Førerne for 40'ernes danske Bevægelse stærkt overvurderede Indflydelse paa Begivenhedernes Forløb.

Fremkomsten af et nyt og stadig voksende Aarsskrift med Bidrag vedrørende Hertugdømmernes Historie er et Bevis paa den stærke videnskabelige historiske Interesse, som for Tiden gør sig gældende blandt deres aandelige Førere. Den lokale Historieforskning havde en Blomstringstid i den første Halvdel af det 19. Aarhundrede; adskilligt tyder paa, at den nu staar overfor en ny Opgang. Fra dansk Side er der Grund til at anerkende de ubestridelige Fremskridt. Ogsaa Nordelbingens forskellige Bind giver Prøver paa, at Hertugdømmernes yngre Historikere langt mere end tidligere Generationer gør Studier i danske Arkiver og tager Hensyn til dansk historisk Litteratur. Samtidig er den stærke Grøde indenfor Hertugdømmernes Historieforskning en Opfordring til at man ogsaa herhjemme gør sin Part af Arbejdet. Ikke alene Nordslesvigs Historie er vor naturlige Arbejdsmark. Ogsaa i Sydslesvigs og Holstens har Danmark sin aarhundredgamle Andel.

Ax. L.

Den württembergske Topograf og Historiker Victor Ernst fortsætter med *Die Entstehung des deutschen Grundeigentums* (1926) sine Studier over de tyske Stænders historiske Oprindelse og Udvikling. Han har tidligere behandlet beslægtede Emner i »Die Entstehung des niederen Adels« 1916, i »Mittelfreie, ein Beitrag zur schwäbischen Standesgeschichte« 1920, og Anm. mindes

ligeledes at have set en interessant Studie af Forf. over Øvre-Schwabens Stednavne- og Bebyggelseshistorie i Festskriftet til Dietrich Schäfer 1915 (S. 40 ff.): »Zur Besiedelung Oberschwabens«, hvori der bl. a. paavistes en paafaldende Overensstemmelse mellem Personnavne i Øvre-Schwabens ældre Stednavne og i Diplomstoffet fra det 8. og 9. Aarh., — sligt kan gøres i vore mere begunstigede Nabolande. Denne Overensstemmelse tilskrev Forf. en yngre Kolonisation, iværksat af Bærerne af disse Navne paa de Steder, der endnu rummer deres Personnavne. I Følge Forordet til Forf.s sidste Bog er det i det hele taget netop Syslen med historisk-topografiske Arbejder, i første Række Beskrivelser af de württembergske Oberamter, som har bragt Forf. ind paa Tanker om Jordejets Opstaaen, nøjere bestemt: Særejendom og Fælleseje, Bondejord og Adelsjord.

Det kan ikke betvivles, at saadanne topografisk-historiske Detailundersøgelser maa være en god Forskole for Behandling af den Art Problemer, men desværre holder V. Ernst sig ikke indenfor disse Rammer. Han begynder sin Fremstilling med en omhyggelig Redegørelse for de klassiske Forfatteres Beskrivelse af Germanernes Samfundsforhold, med de magre og flertydige Udtryk, der i snart altfor lange Tider har dannet Kærnen i vor Opfattelse af vore Forfædres Kulturstade. Ernst vil — i direkte udtalt Modstrid med andre, nyere Forfattere, især Alphons Dopsch — tage disse stærkt diskuterede Romeres og Grækeres Beretninger for fulde og hævde deres almene Gyldighed, selv naar de paastaar, at alle Germaner var Nomader, der idelig flakkede rundt fra Sted til Sted i store Rejsevogne.

Paa intet Punkt synes dog Forf. at kunne gendrive Dopsch's og flere fornuftige Forskeres Kritik af Cæsar og Tacitus. Ingen, der vil fordybe sig i Alphons Dopsch's storslaaede Værk »Wirtschaftliche und soziale Grundlagen der europäischen Kultur-entwicklung« 1924, righoldigt i sin Mangesidighed og Mængde af Enkeltheder, velunderbygget i sine Domme, henførende i sin Advokatur for den sunde Fornuft og tiltalende ved sin fuldkomne Mangel paa ensidig Doktrinarisme, vil kunne undlade at føle Virkningen af dets frugtbare Tankerækker. Herimod opstiller Forf. kun Postulater. Hele den gamle Katekismus med dens Læresætninger om Germanerne som Nomader, Slægtens Fælleseje af Jorden, Mangelen paa Særeje o. s. v. gentages. Medens Dopsch Gang paa Gang henviser til Arkæologien, »die Wissenschaft mit dem Spaten« og dens Betydning for Løsningen af Spørgsmaalet: Fast Bosættelse eller Nomadevandring, saa fremsetter Forf. allerede i Indledningen næsten demonstrativt som

sin Grundsætning, at kun de skriftlige, historiske Kilder (i dette Tilfælde Cæsar og Tacitus) tæller med, hvorimod »Fortidens Oldfund intet Bidrag yder til Løsning af vort Problem«.

Bortset fra denne seje Vedhængen ved Klassikerne, rummer Bogen, takket være Forf.s udstrakte historisk-topografiske Viden, en rig Fylde af værdifulde Enkeltiagttagelser, og saa snart han, efter at have givet Cæsar hvad Cæsars er (og maaske snarest lidt mere!), kaster sig ud i Skildringen af de schwabiske Landsbyer og Vange, deres Maierhöfe og Herrengüter, følger man ham atter med levende Interesse. Her synes — ligesom i Danmark — at være et Stof, der ved taalmodig Indsamling og nøje Granskning virkelig kan bringes til at fortælle os om det, der er Bogens egentlige Hovedemne, Hovedgaardenes Opstaaen.

Forf. fastslaar, at Landsbysamfundet (Gemeinde) og Landets Deling i Bymarker, Fang (Markungen) er det givne Grundlag, hvorfra den senere Udvikling har sin Oprindelse. Grandelagets Tvangs- og Bandsret (Zwing und Bann) over sit Fang er det, der knytter Bondesamfundet sammen. Almindingerne (die Allmenden) er dette Samfunds Fællesjorder, over hvilke hver Grande har sin Kvotapart af Brugsret, men derimod ikke Ejerret. Interessant er Paavisningen af, at saa godt som alle Landsbysamfund har deres Hovedgaard (Herrengut), med tilhørende Salland (terra salica). Saa langt tilbage de historiske Kilder rækker, ses denne Tvehed i Landsbyen: Salland og Bondejord. Det samme vil sikkert vise sig at have Gyldighed i Danmark, og ogsaa her synes, at dømme udfra talrige By-, Gaard- og Marknavne, Betegnelsen *Sal* for Hovedgaarden at have været kendt. Som i Danmark bestemmes Grandens Andel i Fanget ved hans Toft. Svarende til den gamle danske Sætning »Toft er Agers Moder« eller Betegnelsen af Toften som »Hoved« med Agrene som »Lemmer«, findes i Tyskland Toften (Hofstatt, Hofreite) at være bestemmende for Fordelingen af Agerlandet, og den Gaardtoft, som indehaves af den vigtigste (og ældste?) Gaard i Bolet (Hube, Hufe) kaldes »Mutter der Hube«. Svarende til det danske Ornum ved Hovedgaarden i Byen, findes der lignende større Særjorder nær ved de tyske Byer, knyttet til en Fronhof eller Maierhof, og bærende Navne som Breite, Braike, Fronacker, Hofacker eller Selgut. Ligesom i Danmark ligger denne »Hovgaard« paa fremtrædende Sted i Byen, paa en lille Højde, ved Bybrønden, eller overfor Kirken. Derimod nævnes der intet om, hvorvidt det i Danmark almindelige Forhold ogsaa kendes i Tyskland, at Hovgaarden eller Ladegaarden ligger i Byen, mens selve »Herremandens« Sædegaard ligger ude paa Marken, fornemt tilbagetrukket fra det arbejdende Bondesamfund.

Forundret bliver man derimod af det pludselige og dristige Sæt, hvormed Forf. af disse topografiske Kendsgerninger drager den Slutning: Altsaa er Forklaringen paa Ejendomsforholdene i de tyske Bondesamfund den simple, at Slægten (die Sippe) ejer Jorden i Fællesskab, og Hovedgaarden (der Fronhof, das Selgut) var Sædet for den Slægtshøvding (Sippenhaupt), hvem Slægten havde overdraget sin Zwing- und Bannrecht til Jorden. Bønderne og deres Fang stammer fra Slægtens menige Medlemmer; Adelen, dens Hovedgaard og dens »Sal-Jord« fra Slægtens Overhoved (princeps, Sippenhaupt). Anm. øjner ikke andet end en blot og bar Paastand heri, som støtter sig paa vage og flertydige Udtryk hos Cæsar eller i de gamle germanske Love. Vi tør ikke, efter Dopsch's Gendrivelse af de gamle Argumenter, mere lægge den Vægt paa disse Citater fra Cæsar, som Forf. gør. Cæsars Iagttagelser er gjort i Krigstider og hos Krigerstammer, Hære i Felten, nær ved den galliske Grænse. At et saadant »Folk«, med en ogsaa af Cæsar udtrykkelig anført Begrundelse i militære Hensyn, ingen Vægt lægger paa Landbrug (minime homines Germani agri culturae student), at deres principes for hvert nyt Sted uddeler hvert Aar Jordlodder til de enkelte Slægter (gentes, cognationes), kan være troligt nok. Under saadanne Vandringsforhold træder naturligt Slægten, Familien i Grandelagets Sted. Her ud fra at ville hævde Slægtens Fælleseje af Jord og Folkenes Nomadeliv i alle germanske Lande, synes Anm. altfor dristigt. Et andet i Diskussionen oftere anført »Bevis« vil man hente af Lex Alamannorum LXXXV, hvori det Tilfælde forudsættes, at der opstaar Strid mellem to Slægter (genealogiae), saaledes at den ene siger »Her er vort Enemærke«, den anden »Her er vort«. Det kunde dog sikkert hænde ogsaa i historiske Tider, at to Slægter stredes om Jord, uden at man derfor tør hævde, at al Jord var forskellige Slægters Fælleseje, medens Særeje og Adelseje var ukendt. Slægten har naturligvis alle Dage spillet en stor Rolle; men udfra en saa selvfølgelig Sandhed at ville bevise alle Ejendomsforholds Opstaaen fra Slægten, forekommer Anm. for dristigt.

Derimod falder Forf.s Paavisninger af Tvedelingen i Bondesamfundet som ældgammel fuldt ud sammen med Anm.s Opfattelse. Bønder, som giver Landgilde og yder Hoveri, og en »Adel«, som lever af disse Ydelser, er uden Tvivl ældgamle Foreteelser. Men netop derfor maa vi vist udskyde Spørgsmaalet om Tvedelingens Aarsag indtil videre som uløseligt, fordi denne Aarsag ligger helt tilbage i forhistorisk Tid.

Svend Aakjær.